

αλήθειες και αντιλήψεις -ταμπού για τους «άλλους» κατοίκους της Κύπρου

Τουρκοκύπριους

«Ασφαλείς» και ανελεύθεροι

Το 1974, καθώς οι Τουρκοκύπριοι στοιβαγμένοι στα λεωφορεία ξεκινούσαν για τον Βορρά, ονόμασαν το ταξίδι αυτό «ταξίδι προς την ελευθερία». Σύντομα θα ανακάλυπταν ωστόσο πως η ασφάλεια που παρείχαν τα τουρκικά στρατεύματα δεν αρκούσε για την ελευθερία. «Γιατί», όπως τονίζει ο συγγραφέας, «όταν η ασφάλεια είναι βασισμένη στην παρουσία στρατευμάτων, όλοι οι τομείς της ζωής στρατιωτικοποιούνται» (σ. 114). Οι άνθρωποι αυτοί εγκλωβίστηκαν σταδιακά σε ένα κράτος «μη-κράτος», όπου τίποτα δεν μπορούσε να επιβιώσει χωρίς την οικονομική υποστήριξη της Άγκυρας και όπου, τουλάχιστον μέχρι πολύ πρόσφατα, το Κόμμα Εθνικής Ενότητας (υπό την ηγεσία του Ντενκτάς και μετέπειτα του Έρογλου) χειραγωγούσε την πολιτική ζωή. Η κατάσταση οδήγησε στο να αισθάνεται σήμερα η Βόρεια Κύπρος ως ένα προτεκτοράτο της Τουρκίας: η Άγκυρα ασκεί, όντως, πολύ μεγάλη επιρροή σε κάθε τομέα της δημόσιας ζωής. Επιπλέον, η μαζική μεταφορά εποίκων από την Τουρκία εμπεριέχει τον κίνδυνο να μετατραπουν εκ νέου οι Τουρκοκύπριοι, για δεύτερη φορά στην ιστορία τους, σε μειονότητα.

Έτσι, όπως παρατηρεί ο Κιζιλγιουρεκ, «οι άνθρωποι που από τη μια ήθελαν να ξεχωρίσουν τον εαυτό τους από τους Τούρκους της Τουρκίας, αλλά από την άλλη δεν μπορούσαν να εμπιστευτούν τους Ελληνοκύπριους, βρέθηκαν μεταξύ

«Οι άνθρωποι που από τη μια ήθελαν να ξεχωρίσουν τον εαυτό τους από τους Τούρκους της Τουρκίας, αλλά από την άλλη δεν μπορούσαν να εμπιστευτούν τους Ελληνοκύπριους, βρέθηκαν μεταξύ σφύρας και άκμονος», γράφει για τους Τουρκοκύπριους ο Κιζιργκιουλεκ (φωτογραφία δεξιά). Εδώ, στιγμιότυπο από την μεταφορά Τουρκοκυπρίων στα κατεχόμενα, το 1974

σφύρας και άκμονος». Μόνος τρόπος απεγκλωβισμού της τουρκοκυπριακής κοινότητας είναι, κατά τον συγγραφέα, η αναζήτηση μιας ομόσπονδης λύσης που θα βασίζεται στη συμμετοχή και την αυτονομία. Η ομοσπονδία είναι το μό-

νο σύστημα ικανό να προστατεύσει τα συμφέροντα των δύο κοινοτήτων, χωρίς την καταπίεση της μιας από την άλλη, και να διασφαλίσει τις προϋποθέσεις για να ανελιχθούν οι διάφορες κουλτούρες και εθνικές ταυτότητες.

«ΑΜΕΛΗΤΕΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ»

«Για τους Ελληνοκύπριους [και για τους Έλληνες], οι Τουρκοκύπριοι ήταν και αντιμετωπιζόνταν ως μια μειωμένης αξίας πολιτισμική κοινότητα παρά ως πολιτική οντότητα», σημειώνει ο συγγραφέας. Αυτή η αντίληψη, που επικρατούσε καθ' όλη τη διάρκεια του α' μισού του 20ού αι., κλονίστηκε το 1960. Οι Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου που οδήγησαν στην ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία, μετέτρεψαν τους Τουρκοκύπριους από «αμελητέο στοιχείο» σε εθνικό εταίρο, σε μια «κοινότητα» που σύμφωνα με τις επικρατούσες ελληνοκυπριακές αντιλήψεις της εποχής, «είχε συμπράξει με τη βρετανική αποικιακή δύναμη και την Τουρκία με μοναδικό στόχο την αποτροπή της ένωσης με την Ελλάδα».

Οι Συμφωνίες κρίθηκαν ως «άδικες» για την ελληνοκυπριακή πλευρά και οι δικονομικές σχέσεις, ιδιαίτερα από το 1963 και εξής, περνούν στη χειρότερη φάση της ιστορίας τους. Την πρωτοβουλία του Μακαρίου για αλλαγή των περιφημών «13 σημείων» του κυπριακού Συντάγματος ακολούθησαν ένοπλες και αιματηρές συγκρούσεις, που σταδιακά γενικεύτηκαν σε ολόκληρη την Κύπρο. Πρωταγωνιστές σε αυτά τα γεγονότα ήταν, από τη μια, η τουρκοκυπριακή οργάνωση TMT, που καλλιεργούσε συστηματικά τον εθνοτικό ανταγωνισμό και ασκούσε τρομοκρατία σε όσους Τουρκοκύπριους υποστήριζαν την Κυπριακή Δημοκρατία και τη συνύ-

Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 Έλληνες και Ελληνοκύπριοι αρχίζουν να καλλιεργούν τον μύθο ότι οι δύο κοινότητες συνυπήρχαν ειρηνικά πριν από την κατοχή. Εδώ Τουρκοκύπριες παίρνουν προμήθειες από τον ΟΗΕ το 1964

παρξη των δύο κοινοτήτων. Από την άλλη, διάφορες ελληνοκυπριακές μυστικές παρακρατικές οργανώσεις ανέλαβαν ένοπλη δράση. Σύμφωνα με τις διακηρύξεις τους: «Η βασική πολιτική γραμμή έναντι των Τούρκων παραμένει να κατανοήσουν ούτοι ότι δεν αποτελούν παρά μίαν απλή μειονότητα και ότι επομένως δεν δικαιούνται να έχουν τα υπερπρονόμια τα οποία σήμερα έχουν» (απόσπασμα από φυλλάδιο της ένοπλης οργάνωσης Ακρίτας). Σε αυτά τα χρόνια, η εικόνα που επικρατεί είναι αυτή του διαχωρισμού. Οι Τουρκοκύπριοι, υπό συνεχή αίσθηση απειλής, θα συγκε-

ντρωθούν σε διάφορα γκέτο, τα οποία πολιτικά και στρατιωτικά ελέγχονται από την Άγκυρα και, τουλάχιστον μέχρι το 1968 οπότε αρχίζουν οι δικοινοτικές συνομιλίες, κάθε είδους συναλλαγή με την άλλη κοινότητα θα διακοπεί.

Ο μύθος

Μετά την τουρκική εισβολή το 1974, η αλλαγή συσχετισμού δυνάμεων ήταν τέτοια, που ανάγκασε τους Ελληνοκύπριους να αποδεχθούν, ίσως πρώτη φορά στην ιστορία τους, την πολιτική ισότητα των Τουρκοκυπρίων και να τους αντιμετωπίσουν ως

μία «κοινότητα» με την οποία αναγκάστηκαν να συνομιλήσουν για το μέλλον της Κύπρου. «Κοινότητα με την οποία οι Ελληνοκύπριοι δεν έχουν τίποτα να χωρίσουν». Υπό την σκιά της κατοχής, ο μύθος της «ειρηνικής συνύπαρξης» των δύο κοινοτήτων στην προ του '74 εποχή καλλιεργείται συστηματικά και αποκτά βαρύνουσα σημασία για τη μάχη των Ελληνοκυπρίων ενάντια στην κατοχική Τουρκία. Όταν πλέον, δηλαδή, η Κυπριακή Δημοκρατία είχε ανεπανόρθωτα πληγεί, μόνο τότε οι Ελληνοκύπριοι άρχισαν να πιστεύουν σε αυτήν.

Όπως επισημαίνει όμως ο Νιάζι Κιζιλγιουρεκ, αυτή η ξαφνική «ανακάλυψη των αδελφών Τουρκοκυπρίων» χρησιμοποιήθηκε μόνο ως εργαλείο ενάντια στην κατοχή, ενώ πόρρω απέχει από την ανάπτυξη μιας πολιτικής κουλτούρας που να σέβεται τη διαφορετικότητα. Ακόμα και σήμερα, σύμφωνα με τον καθηγητή, είναι διάχυτη η αντίληψη ανάμεσα, τόσο στους Ελληνοκύπριους όσο και στους Έλληνες, ότι οι Τουρκοκύπριοι δεν μπορούν να παίξουν κάποιο ρόλο στη λύση του Κυπριακού. Η πολιτική πεποίθηση ότι «το κλειδί για τη λύση βρίσκεται στην Άγκυρα» οδηγεί και πάλι σε μια υποτίμηση της αυτόνομης πολιτικής βούλησης της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Στον κυρίαρχο πολιτικό λόγο της ελληνοκυπριακής πλευράς, οι Τουρκοκύπριοι μοιάζουν έτσι να είναι σχεδόν «ανυπόστατοι», ένας «απών συνομιλητής».

ΝΙΑΖΙ ΚΙΖΙΛΥÜREK: ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΣ -ΓΕΦΥΡΑ

«Η διαχωριστική γραμμή που επιβλήθηκε με τη βία και διατηρείται με τη βία, δεν διαιρεί μονάχα τους ανθρώπους μεταξύ τους, αλλά διχάζει και τους ίδιους τους ανθρώπους», γράφει στο βιβλίο του ο Niyazi Kizilyurek. Κανείς δεν ενσαρκώνει καλύτερα από τον ίδιο τον Τουρκοκύπριο καθηγητή αυτό τον εσωτερικό διχασμό. Από την αρχή ενάντιος στην ιδέα της διχοτόμησης της Κύπρου, δραστηριοποιήθηκε ως διανοούμενος και συγγραφέας. Δημοσίευσε βιβλία και άρθρα κατά του τουρκικού εθνικισμού και της ιδέας της διχοτόμησης. Έμαθε ελληνικά και επέλεξε να συνεργαστεί με τους Ελληνοκύπριους συμπατριώτες του, κάτι που τον έφερε σε άμεση σύγκρουση με την τουρκική και τουρκοκυπριακή εθνικιστική ελίτ (ανάμεσα σε άλλα, στιγματίστηκε ανοικτά από το καθεστώς Ντενκτάς ως προδότης). Από την άλλη, η δράση του για τη δημιουργία μιας «ολικής Κύπρου» τον έφερε συχνά σε αντιπαλότητα και με τους Ελληνοκύπριους εθνικιστές. Σήμερα ζει στη νότια πλευρά του νησιού και λειτουργεί ως διανοούμενος-γέφυρα ανάμεσα στις δύο κοινότητες, χωρίς ουσιαστικά να ταυτίζεται απόλυτα με καμία. Το αίσθημα της εξορίας είναι, θα μπορούσε να πει κανείς, εγγενές στοιχείο της ταυτότητάς του. Ενδεικτική της στάσης του είναι και η ταϊνία «Το τείχος μας», που έγραψε ο ίδιος σε συνεργασία με τον Πανίκο Χρυσάνθου (<http://www.cyprus-tube.com/el/cyprus-tube.html?catid=11>).

Η Κωνσταντίνα Ζάνου είναι ιστορικός, ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας. <http://www.czanou.blogspot.com/>